

MICHEL FRANCO: ÚJ VILÁGREND

A FORRADALMAK TÚLÉLŐINEK RAJTUNK

HUBER ZOLTÁN

A MEXIKÓI MICHEL FRANCO PROVOKATÍV FILMJÉBEN AZ EGYENSÚLYÁBÓL KIBILLENT TÁRSADALOM MINDENKIT MAGA ALÁ TEMET.

A kár egy újabb, az 1968-as eseményekhez hasonló hullám van készülőben, akár az egyensúly és egyensúlytalanság örökké pulzáló ciklusában lengünk éppen kifelé, a mélyben fortyogó társadalmi folyamatokra érzékeny rendezők a világ minden tájáról küldik a figyelmeztető vészjelzéseket. A mexikói *Új világrend* pontosan illik abba a képzeletbeli sorba, amit legélesebben az amerikai *Mi* és a spanyol *Platform* horrorisztikus látomásai, az ünnepelt dél-koreai *Paraziták*, illetve a képregényes szuperbűnözőt átértelmező *Joker* rajzolnak ki. Michel Franco jobb híján disztópikus társadalmi thrillernek nevezhető alkotásában Haneke rideg szenvtelensége Costa-Gravas kikezdetetlen logikájával találkozunk.

A film zavarba ejtő pillanatképek különös montázsával indul, majd egy népes esküvői partiba csöppenünk. A helyszín és a vendégsereg alapján nyilvánvaló, a felső társadalmi osztály tehető és befolyásos tagjai ünnepelnek. Önfeledt szórakozásukat azonban egyre sokasodó baljós előjelek árnyékolják be. Néhányan valami lezárások miatt késnek, az egyik autót zöld festékkel öntik le, a nagyon magas pozícióban lévő vendég észrevétlenül és sietve távozik. A katasztrófafilmek első felvonását idéző kezdés nemsokára sokkolóan igazolja a vonatkozó megérzéseinket. Teljesen váratlanul állig felfegyverzett tömeg rohanja meg a házat és szó szerint elszabadul a pokol.

Az *Új világrend* eddig a pontig egyetlen helyszínen játszódik és legalább tucatnyi szereplőt kiemel a tömegből. A brutális támadás után a történet több szálon fut és az érintettek további sorsát követi. Bár a film nem jelzi egyértelműen az idő múlását, a nagyon különböző helyzetekbe került figurák nézőpontjából figyelhetjük, ahogyan a

katonaság átveszi a hatalmat, majd egy minimum hónapok óta tartó, rendkívül szigorú szükségállapotot vezetnek be. A gazdag család tagjai és az egykori beosztottak egészen más körülmények között vészelik át a szigorú intézkedéseket, a sorsuk mégis szétszálazhatatlanul összefonódik.

Ha egy thriller a politikai paletta két ellentétes pólusát egyformán képes felpiszkálni, akkor egészen biztosak lehetünk abban, hogy az alkotók valami fontosra tapintottak rá. Franco filmje egyrészt brutális erővel mutatja meg, egy utcai felkelés korántsem valamiféle felemelő népünnepély és nem is kedélyes közös éneklős felvonulás, hanem maga az irányíthatatlan és kegyetlen káosz. A feltörő harag erőszakos hullámként csap át mindenben, ami az útjába kerül, amire a balos érzelműek rögtön rávágják, hogy az író-rendező az elnyomó és egyenlőtlen rendszer valódi áldozatait démonizálja.

A másik oldalról viszont a felső osztály tagjai sem tűnnek fel sokkal jobb fényben. Gondtalanul mulatoznak és kezdetben tökéletesen közönyösnek tűnnek, mintha nem is lennének részei ennek a társadalomnak. A népharag nyilvánvalóan okkal fordul ellenük, ahogyan a katonaság beavatkozása is logikus következménye az addig látotaknak, annak minden túlkapasásával és szörnyűségével egyetemben. A jobbos érzelműek erre persze rögtön rávágják, az író-rendező egyenlőségjelet tesz a rend iránt természetes igény és a fasizmus között.

Franco nagyon bölcsen homályban hagyja az események tulajdonképpeni hátterét. A filmből nem derül ki, pontosan mikor, miért és hogyan robbant ki a káosz. Nem tudjuk, Mexikó mely részei érintettek vagy mekkora tömegekről van szó. Sőt, még az sem egyértelmű-

en eldönthető, felkelésről, lázadásról, puccsról vagy forradalomról van-e szó. A szereplők szempontjából mindez ugyanis tökéletesen lényegtelen. Akár volt közük az előzményekhez, akár csak véletlenül voltak rossz helyen a rossz időben, az események feltartóztathatatlanul átsöpörtek rajtuk. A végeredményt egyáltalán nem befolyásolja, milyen ideológiai indíttatásból robbant ki az a valami, ami felkapta és a földhöz csapta őket.

Az író-rendezőt nem a miért, hanem a hogyan érdekli, vagyis az egymást indukáló események szigorú láncolatát tárja elénk. Nem balosan vagy jobbosan politizál, hanem nagyfokú objektivitásra törekedve gondolja végig az egyensúlyi pontján végleg átbillenő társadalom újrendeződésének egy lehetséges forgatókönyvét. Egy filmkészítő persze nem természettudós és nem kutathat úgy sem, mint egy társadalomtudós. Az *Új világrend* nagyon is valós történelmi tapasztalatokból kiindulva fiktív karakterek segítségével, dramatizálva modellez egy rémisztő láncreakciót. Ahol forrongó indulatok szabadulnak el, ott káosz lesz. Ha pedig káosz lesz, akkor az szörnyű áldozatokkal fog járni. Kortól, nemtől, politikai oldaltól vagy társadalmi osztálytól függetlenül.

A mindent látó isteni nézőpontokhoz, illetve a feliratokba és párbeszédbe sűrített, könnyedén emészthető magyarázatokhoz szoktatott néző ebben az esetben frusztrálva érezheti magát, hiszen a nagyobb képet magának kell összeillesztenie. Mindezt ráadásul hiányos darabokból, nem egyértelmű töredékekből. A valósághoz azonban éppen ez a befogadói helyzet áll közelebb. A kiegyensúlyozott és kielégítő tájékozottság különösen most, a közönségi média és zárt véleménybuborékok

igazolhatóan cselekednek, ám éppen így teljesítik be a végzetüket. A rendező nem a sorokra hagyja őket, hanem azt mutatja meg, az efféle események törvényszerűen túlnőnek rajtuk. Nem idealizálja vagy démonizálja a szerepeiket, nem címkéz, nem menti fel a jókat vagy bünteti meg a rosszakat. Egyszerűen végigköveti, ahogyan a vihar elsodorja őket. A kiváló színészgárda pedig elsőrangú partner mindebben, hiszen visszafogottan játszanak ezekben a nagyon is intenzív helyzetekben.

Franco felsőbb társadalmi osztályok családjában játszódó, erősen társadalomkritikus filmjeit rendre vehemensen utasítja el a mexikói közönség és kritika. Mindennek talán az is az egyik oka, hogy a filme-

korában tűnik egyre távolodó illúzióknak. A filmben mi is nagyjából annyit tudunk csak, mint maguk a szereplők. A háttérben elhangzó hírek, elkapott jelenetekből és beszéd-foszlányokból, a legkülönbébb információ-morzsákból kell összeraknunk, mi is zajlik pontosan a háttérben.

Az esküvői támadást az alkotók szinte teljesen úgy ábrázolják, mint egy gyorsan eszkalálódó zombitámadást, ami miatt a filmet igen komoly támadások érték. Koszos és izzadt, machetét szorongató fosztogatók másznak át a magas kerítésen és valósággal megrohazzák az elegáns vendégeket. Mexikóban egyenesen rasszizmussal vádolták a rendezőt, a felső középosztály világosabb bőrű tagjait ugyanis sötétebb bőrszínű csőcselék támadja meg. Franco minderre igen szerencsétlenül reagálva rasszizmussal vádolta a rasszizmussal vádlókat. Később emiatt elnézést kért, de az úgy nem is magáról a filmről, hanem erről a korszakról árul el sokat. Az *Új világrend* önmagában is remek kortűnet, de az ellentmondásos fogadtatásával együtt különösen az. A nézők jelentős része jelenleg ugyanis annyira komolyan veszi az univerzálisnak kikiáltott saját igazát, hogy már azt sem veszi észre, amikor épp szándékosan és nagyon is tudatosan provokálják.

Az *Új világrend* pontosan azért lesz annyira felkavaró, mert a szereplők

„Bábok a társadalmi felfordulás szörnyű sakktábláján”

egyszerű bábok a nagy társadalmi felfordulás szörnyű sakktábláján. Itt még a legtisztább szándékú szereplőket sem védi valamiféle isteni burok. Már-már teljességgel esetleges, ki marad végül életben és kit temet maga alá a lavina. Bármilyen döntést is hozzanak egy adott helyzetben, azaz valójában nem a szabad akaratukat, hanem az események előre elrendelt, megváltoztathatatlanul tűnő folyamát követik. Ezt a zavarba ejtő determináltságot húzza alá az említett kezdő montázs is, amiről végül kiderül, a későbbi események képeiből állt össze. Ez a szemlélet törvényszerűen meg is feküdt több befolyásos angolszász kritikus gyomrára, akik azt vetették az író-rendező szemére, egyáltalán nem törődik a figuráival. Franco azonban korántsem részvételen vagy rasszista, számára egyszerűen csak lényegtelen, ki milyen bőrszínű, szimpatikus vagy ellenszenves-e, becsületes vagy romlott, gazdag vagy szegény. A családnál dolgozó beosztottak tragédiája persze annyiban torokszorítóbb, hogy ők tényleg nem tehetnek semmiről, de itt valójában senkinek sincs érdemi befolyása az események menetére.

Franco filmjében éppen az a kíméletlenül felkavaró, hogy itt tudtán kívül valójában mindenki kényszerpályán mozog. A belső irányítókot követve, logikusan és

zést New Yorkban tanult alkotó saját produkciókban készült munkái nem igazán egyeznek a Mexikóról kialakult (ön)képpel. A latin-amerikai ország ritkán fürdik ennyire hideg fényekben, ilyen visszafogott színekben. A gazdag család háza egy csupa beton és üveg erődítmény, a szegényebbek élőhelye szűkös és fullasztó, az esküvőt leszámítva zene alig hallható.

Mexikóban igen élesek a társadalmi egyenlőtlenségek és a forradalmi hagyományok, az *Új világrend* azonban nem valamiféle kiáltvány és megoldásokat sem kínál fel. Egy nagyon is lehetséges jövőt mutat meg, ami sajnos közelebb van, mint gondolnánk. A szűkességállapot képei, a vízért és élelemért sorban álló, igazolásokat villantó, fertőtlenítővel lepermetezett polgárok a még javában tomboló pandémia miatt kényelmetlenül ismerősek. De az, aki látta a tavalyi év egyik ikonikus képét a vonuló tüntetőkre fegyvert fogó St. Louis-i ügyvéd párról, az korántsem gondolja majd a valóságtól elrugaszkodottnak az itt mutatott rémlátomást.

ÚJ VILÁGREND (Nuevo orden) – mexikói, 2020. Rendezte és írta: **Michel Franco**. Kép: **Yves Cape**. Szereplők: **Naïan González Norvind** (Marianne), **Diego Boneta** (Daniel), **Mónica del Carmen** (Marta), **Fernando Cuautle** (Cristian), **Darío Yazbek Bernal** (Alan), **Eligio Meléndez** (Rolando). Gyártó: **Teorema / Les Films d'Ici**. Forgalmazó: **magyarhangya**. *Feliratos*. 88 perc.